

WERKPLAN 2019

Versie: 27 September 2018

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Groene Ruimte	6
3. Klimaat en Energie	8
4. Duurzame Bedrijvigheid	10
5. Publiciteit en communicatie	12
6. Organisatie en financiën	13
BIJLAGE 1: Productbegroting	18

1. Inleiding

1.1 Leeswijzer

De Natuur en Milieufederatie Groningen (NMG) heeft ook voor het jaar 2019 een werkplan opgesteld waarin de activiteiten worden uitgewerkt die plaatsvinden in het laatste jaar van de door het Meerjarenbeleidsplan 2016-2019 bestreken periode. 2019 zal een transitiejaar zijn. Enerzijds zullen er in 2019 Provinciale Statenverkiezingen plaatsvinden, die zullen leiden tot een nieuw college met mogelijk nieuwe beleidskeuzes. Anderzijds gaat de NMG werken aan het Meerjarenbeleidsplan 2020-2023. Het proces om hiertoe te komen zal in tegenstelling tot vorige keer uitgebreider zijn en zal zich met meer betrokkenheid van stakeholders voltrekken. Het spreekt voor zich dat de Provincie in dit proces ook betrokken wordt om zodoende de aansluiting bij het (mogelijk nieuwe) provinciaal beleid te borgen.

Het werkplan 2019 bevat ten opzichte van voorgaande jaren weinig verrassingen. Dat is ook logisch gezien het feit dat het hier om het vierde jaar van de beleidscyclus gaat. In dit beleidsplan worden vooral de wijzigingen ten opzichte van de eerste drie jaar van de beleidscyclus belicht. Met de uit eerdere jaren doorlopende activiteiten hebben we het vertrouwen dat we een Werkplan 2019 presenteren dat recht doet aan de ambities die we in het Meerjarenbeleidsplan 2016-2019 hebben verwoord en ook recht doet aan de positie die we in het veld van natuur, landschap en milieu hebben opgebouwd.

Conform het Meerjarenbeleidplan worden in dit Werkplan vier werkvelden onderscheiden: *Groene Ruimte, Klimaat en Energie, Duurzame Bedrijvigheid en Communicatie en Netwerken*. Deze onderwerpen worden per hoofdstuk benoemd. Binnen deze werkvelden worden de volgende vragen beantwoord:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat is onze bijdrage (aan de provinciale doelen)?
- Wat is onze rol
- Wat is nieuw in 2019?

In de bijlage 1 staat bovendien de productbegroting waarin valt terug te lezen wat de omvang is van deze activiteiten en hoe ze worden gefinancierd.

Gezien het moment waarop we dit werkplan moeten presenteren zijn er een fors aantal onzekerheden die maken dat de projectvoorstellen en projectideeën van de NMG niet automatisch aan beleid gekoppeld kunnen worden. Zo is 2019 het jaar van de Provinciale Statenverkiezingen. Verder verschijnt er later dit jaar een klimaatakkoord. Dit zal ook implicaties hebben op het beleid in de regio. Het ligt voor de hand hierbij aan te sluiten, maar de maatregelen en projecten zullen pas in 2019 beschreven worden. Tenslotte vinden er november 2018 verkiezingen in een aantal herindelingsgemeenten in Groningen plaats.

Begin 2019 zal duidelijk worden in hoeverre de projectideeën van de NMG kans van slagen hebben in deze gemeenten. Voor een aantal projectactiviteiten is het projectplan nog in ontwikkeling of is de financiering nog niet helemaal rond. Om een inzicht geven van de uit te voeren werkzaamheden in 2019 zijn deze activiteiten toch voor een deel in het Werkplan genoemd.

Projecten waarvoor nog financiering geregeld moet worden beïnvloeden niet de besteding van de provinciale subsidie.

1.2 Context

Het is een open deur om vast te stellen dat de wereld om ons heen snel verandert. Toch is deze vaststelling voor de NMG relevant. Enerzijds omdat deze veranderingen veelal gaan om bedreigingen en verslechtingen van klimaat en ecosysteem. Anderzijds over veranderende denkbeelden over duurzaamheid en het belang van het robuuste ecosysteem aarde.

Bijna dagelijks verschijnen er rapporten die aantonen dat de klimaatverandering zichtbaar plaatsvindt, zich uit in allerlei nieuwe weerfenomenen en dat deze verandering voorlopig nog geen halt wordt toegeroepen.

Maar ook de vaststelling dat er in West-Europa een grote afname is van insectensoorten, dat de bij door pesticiden wordt bedreigd en dat wij in Nederland achterblijver zijn in Europa als het gaat om de transitie naar duurzame energieopwekking.

De maatschappelijke functie van de Natuur en Milieufederatie Groningen is onmiskenbaar noodzakelijk. Verandering van denken, verandering van handelen en verandering van beleid vraagt om een organisatie die namens en voor de mensen handelt met als perspectief een duurzame toekomst.

De andere realiteit is dat we op een kantelpunt staan wat betreft het denken over duurzaamheid. De bittere noodzaak begint op veel plekken in de maatschappij door te dringen, zowel bij inwoners, bedrijven als bij de overheid.

Bij inwoners uit zich dat in een verhoogd bewustzijn wat betreft energietransitie, zeker in de provincie Groningen. Bewustzijn over de noodzaak van de energietransitie en bewustzijn over het eigen zeggenschap in de vorm en uitvoering van de energietransitie. De fabrikant wordt steeds vaker bevraagd over de wijze waarop zijn producten worden geproduceerd of wat de kwaliteit van leven van dieren is.

Als gevolg hiervan zien bedrijven de vraag vanuit de markt veranderen, maar zien zelf inmiddels de noodzaak in om los te komen van fossiele bronnen. Maar ook de doelstelling van het Klimaatakkoord van Parijs werpen een schaduw over de bedrijven. Bedrijven zetten massaal hun innovatiekracht in om een wending in hun bedrijfsvoering te kunnen maken. Met als voorlopig onopgeloste slotvraag: wie betaalt de rekening?

Ook de overheid, met de Rijksoverheid voorop, is bezig met de uitwerking van de internationale klimaatafspraken. Dit moet in Nederland uitmonden in het Klimaatakkoord. Gelukkig praten de NMG en haar partners mee aan alle tafels.

Uiteindelijk mondt dit uit in beleid dat in Groningen voelbaar is en uitgevoerd moet worden. Dit alles moet in 2019 zijn beslag krijgen. Maar welke rol daarbij voor de NMG is weggelegd is nog onduidelijk. We hebben daar wel ideeën over, maar het is nog onduidelijk hoe anderen daar tegenover staan. Dat vraagt dus een alerte en wendbare organisatie, die voldoende robuust is om de uitdagingen aan te gaan.

1.3 Samenvatting

De Natuur en Milieufederatie Groningen is een maatschappelijke organisatie die staat voor een belang (natuur, milieu, landschap, biodiversiteit en duurzaamheid) en wij vertegenwoordigen een achterban (de ca. 50 bij ons aangesloten organisaties en ca. 40 energiecoöperaties). Onze onafhankelijkheid is hierbij een groot goed. Ten gevolge van deze positie kunnen wij verbindingen leggen en draagvlak verwerven en daardoor een rol van betekenis spelen.

De beleidskeuzes die in het Werkplan 2019 zijn gemaakt, zijn gebaseerd op de prioriteitsstelling zoals die in het Meerjarenbeleidplan 2016-2019 van de NMG is weergegeven en die een logisch voortvloeisel zijn vanuit de afgelopen drie jaren van werkzaamheden onder het Meerjarenbeleidplan. Veel nieuwe keuzes zult u daarom niet aantreffen.

De NMG wil zich onderscheiden ten aanzien van andere instanties en organisaties. Hiermee bedoelen we dat we met innovatieve initiatieven vooruitlopen en ons concentreren op een aantal kern dossiers waar de unieke rollen en taken van de NMG goed tot uitdrukking komen.

Om dat te bereiken zet de NMG in op drie strategieën. Deze strategieën zijn niet nieuw, maar om de herkenbaarheid naar de buitenwereld te vergroten hebben wij ze wel een label gegeven:

- **AGENDEREN:** we willen een podium zijn voor het publieke debat. Door het laten zien van nieuwe invalshoeken en sterke alternatieven heeft de NMG een belangrijke positie in de dialoog bij standpuntbepaling en beleidsprocessen. Onze achterban speelt hierbij een doorslaggevende rol. De NMG wil de achterban mobiliseren, verlevendigen en vernieuwen om het draagvlak voor verandering te versterken. We kiezen daarbij voor coalities en samenwerking met onze groene partners.
- **PIONIEREN:** we willen innovatieve duurzame oplossingen en alternatieve maatregelen in de etalage zetten. Daarbij gaat het over de verandering van onze economie, over nieuwe manieren van produceren en consumeren en over onze omgang met de kwaliteit van natuur en landschap.
- **VERANKEREN:** we willen concrete afspraken maken namens de natuur-, landschaps- en milieubeweging die bijdragen aan een duurzame ontwikkeling. We willen de natuur en milieubeweging verbinden vanuit het principe 'eendracht maakt macht'.

Deze rollen vervullen we, conform het Meerjarenbeleidplan, in vier verschillende werkvelden: *Groene Ruimte, Klimaat en Energie, Duurzame Bedrijvigheid en Communicatie en Netwerken*

Een punt van zorg blijft de financierbaarheid van de organisatie op middellange termijn. De afhankelijkheid van de NMG van het verwerven van projectsubsidies, en daarbij de combinatie van gefixeerde subsidietarieven in combinatie met stijgende loonkosten en inflatie zorgen voor een groeiende druk op de omvang van de organisatie en de effectiviteit van haar medewerkers. Omdat wij aan het einde van onze efficiency verbetering zijn gekomen zijn we genooddaakt onze uurkostprijs aan te passen met een verhoging van 1,27%. Derhalve vragen wij aan de Provincie Groningen om onze subsidie ten opzichte van 2018 met eenzelfde percentage te verhogen.

September 2018,
Jan-Willem Lobeek, directeur-bestuurder

2. Groene ruimte

2.1 Wat willen we bereiken?

Wij streven een verbetering van de natuurkwaliteit in Groningen na, het behoud van het karakteristieke Groningse landschap met de bijbehorende landschapselementen, een gezonde leefomgeving en het verbinden van de mens met de natuur.

2.2 Wat gaan we daarvoor doen?

- We gaan samen met de Provincie, LTO, collectieven en andere partijen in de agrarische sector werken aan een verduurzaming van de landbouw. Daarbij kijken we met name naar de emissie van stikstof en fosfaat, de bodemkwaliteit, de biodiversiteit en de gevolgen voor de natuur en het typisch Groningse landschap.
- We willen onderzoeken in hoeverre we voedselverspilling tegen kunnen gaan, het bewustzijn over voedsel kunnen vergroten, de voedselketens kunnen sluiten, de regionale afzet van voedselproducten kunnen stimuleren en zodoende de regionale economie een stapje vooruit kunnen helpen.
- We bedenken creatieve oplossingen om natuur en mens te verbinden en op die manier alternatieve financiering te genereren voor het beheer, onderhoud en herstel van het landschap en natuurgebieden.
- We coördineren acties die een robuuste natuur creëren, de biodiversiteit stimuleren en het karakteristieke Groningse landschap behouden.
- We zetten ons in voor een goede procesparticipatie bij nieuwe energieprojecten, waarbij ontworpen wordt met de omgeving en vanuit het landschap en waarbij gezocht wordt naar mogelijkheden om landschap en biodiversiteit te versterken.
- We zetten ons in voor meer betrokkenheid van inwoners en lokale groepen bij nieuwe ruimtelijke plannen, de inrichting en het beheer van natuurgebieden en landschapswaarden in hun leefomgeving.
- We willen ons inzetten om de kwaliteit van de beleidsvorming van gemeenten en provincie te verbeteren. Wie zien daarvoor vooral kansen bij de nieuw gevormde gemeenten
- We helpen inwoners van Groningen om de band met de herkomst van hun voedsel te herstellen en weer betrokken te zijn met ontwikkelingen in het landschap, hun leefomgeving.

2.3 Wat is onze bijdrage?

Onze activiteiten leveren een bijdrage aan de volgende provinciale doelstellingen:

- het werken aan een toekomstbestendige robuuste, schone gevarieerde en tegelijk beleefbare natuur;
- het beschermen en versterken van waardevolle natuurwaarden buiten het Natuurnetwerk Nederland;
- het stimuleren van de natuurbeleving van de Groningers;
- realisatie van internationale doelen voor biodiversiteit;
- bescherming van de kernkarakteristieken in het landschap, waaronder de openheid van het landschap en duisternis en stilte;
- het stimuleren en actief helpen uitrollen van biologische en natuurinclusieve landbouw;

- in harmonie brengen van schaalvergroting en modernisering van landbouw met doelen op het gebied van landschap, natuur en andere maatschappelijke wensen, zoals het vervangen van asbest daken door daken met zonnepanelen;
- de stad-platteland verbinding direct zichtbaar maken (in verschillende maatwerkprojecten in de 3 krimpregio's) en versterken door het realiseren van een duurzame regionale voedselketen.

Onze activiteiten leveren een bijdrage aan de volgende gemeentelijke (Groningen) doelstellingen:

- De transitie naar een duurzaam voedselsysteem ondersteunen en versnellen.
- Stadse voedselinitiatieven bijeenbrengen en coördineren.
- Een gezondere en bewuste inwoner.
- Een bijdrage aan de versterking van de regionale economie.
- De kwaliteit van de natuur en de biodiversiteit op een hoog niveau houden.
- Ecologische verbindingen versterken.
- Groene en klimaatbestendige tuinen van particulieren.
- Het tegengaan van hittestress en wateroverlast door stortbuien die toenemen door klimaatverandering

2.4 Wat is onze rol?

- We zijn de verbinder en brengen partijen die elkaar van nature niet zoeken samen.
- We zijn de coördinator van gezamenlijke acties.
- We zijn de ondersteuner en adviseur van lokale en regionale groepen en overheden.
- We zijn de luis in de pels wanneer natuur en landschap schade oplopen.

2.5 Wat is nieuw in 2019?

- We willen het probleem van de veenoxidatie koppelen aan een andere inrichting van het gebied met energieopwekking als basis in combinatie met het versterken van natuurwaarden. Door het tegengaan van de veenoxidatie dringen we automatisch de uitstoot van broeikasgassen terug.
- We gaan in het kader van de biodiversiteit onze aandacht richten op ecologisch bermbeheer. Beleidsmatig is het vaak wel bij gemeenten verankerd, maar bij de uitvoering hapert het meestal.

3. Klimaat en energie

3.1 Wat willen we bereiken?

We streven naar een volledig duurzame energievoorziening in 2050, naar een vermindering van de broeikasgassen en hebben daarbij speciale aandacht voor natuur- en landschapswaarden en een eerlijke verdeling van de lusten en de lasten voor de inwoners.

3.2 Wat gaan we daarvoor doen?

- We leveren een proactieve bijdrage aan de energietransitie door het aanjagen en versnellen van de lokale energie-initiatieven.
- We willen het draagvlak voor duurzame energie verbeteren door een betere verdeling van de lusten en de lasten, een zorgvuldige procesparticipatie, door het bieden van ondersteuning aan lokale initiatieven, een zorgvuldige inpassing van het energielandschap en met voldoende aandacht voor de belangen van omwonenden en natuur en landschap.
- We zetten ons in om de beleidsvorming zodanig te beïnvloeden en belemmeringen in regelgeving op te heffen, dat er voldoende ruimte en mogelijkheden zijn voor het opwekken van lokale duurzame energie.
- We stimuleren, begeleiden en ondersteunen MKB-bedrijven en inwoners om energiebesparende maatregelen te treffen.
- We zetten ons in om bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak te verwerven voor energiebesparing.
- Wij stimuleren nieuwe duurzame vormen van energieopwekking en opslag. Een voorbeeld hiervan is waterstof, niet alleen als brandstof, maar ook als opslagmiddel van overtollige duurzame elektriciteit (uit zon en wind).

3.3 Wat is onze bijdrage?

Onze activiteiten leveren een bijdrage aan de volgende provinciale doelstellingen:

- voorop lopen in het opwekken van energie met behulp van zon, wind en aardwarmte;
- energiebesparing in het bedrijfsleven;
- energietransitie in het bedrijfsleven
- duurzame opwekking van energie, bijvoorbeeld door zonne- en windparken maar ook door lokale vernieuwende initiatieven te ondersteunen;
- lokale energiecoöperaties professionaliseren en duurzame energieprojecten realiseren;
- leefbaarheid vergroten door mensen in leefgemeenschappen met elkaar te verbinden en te laten nadenken over energiebesparing en opwekking;
- nieuw ruimtelijk beleid duurzame energie opstellen;
- door in te zetten op de thema's schone energie, duurzaam bouwen, aardgasvrij wonen, energiebesparing, snel internet en lokale energieopwekking vanuit onze rol bij het Gasberaad wordt de werkgelegenheid gestimuleerd en is er in de toekomst minder gas nodig;
- maximaal inzetten om de gevolgen van de aardbevingen zoveel mogelijk te beperken, dan wel op te lossen, door in samenwerking met andere betrokkenen mee te praten en uitwerking te geven aan het Nationaal Programma Groningen.

3.4 Wat is onze rol?

- We zijn de verbinder en brengen partijen die elkaar van nature niet zoeken bij elkaar.
- We zijn de coördinator van gezamenlijke acties.
- We zijn ondersteuner en adviseur en ondersteuner van lokale en regionale groepen en overheden.
- We treden – samen met partners – op als ontwikkelaar van duurzame energieopwekking
- We zijn de luis in de pels wanneer natuur en landschap schade oplopen.

3.5 Wat is nieuw in 2019?

- We gaan samen met onze partners GrEK en Grunneger Power een ontwikkelbedrijf oprichten 'Bronnen van Ons' dat als professionele tegenhanger van commerciële projectontwikkelaars moet dienen. Zodra het project uitontwikkeld is zal het worden overgedragen aan een lokale energiecoöperatie.
- We gaan als lid van de Waterstofcoalitie meer werk maken van het promoten van waterstof als alternatief voor fossiele brandstoffen. Het gaat hierbij enkel om 'groene' waterstof, die is geproduceerd vanuit overtollige duurzame elektriciteit.
- Wij gaan zowel een inhoudelijke als procesmatige bijdrage leveren aan het opstellen van de regionale energie strategie (RES).

4. Duurzame bedrijvigheid

4.1 Wat willen we bereiken?

Wij streven naar een duurzame economische ontwikkeling, waarbij niet alleen de bedrijfsprocessen maar ook de bedrijfsmiddelen volledig duurzaam zijn en duurzaam worden ingezet. Het doel hiervan is een verbetering van de milieukwaliteit, vertraging van de klimaatverandering en een bescherming van het ecosysteem.

4.2 Wat gaan we daarvoor doen?

- We maken afspraken met de Provincie en het bedrijfsleven in de Eemsdelta over emissies van nieuwe en bestaande bedrijven zodat meer balans ontstaat tussen ecologische en economische ontwikkelingen.
- We gaan met bestaande bedrijven in de Eemsdelta in gesprek over de uitvoering van een duurzaamheidsagenda.
- We maken afspraken met nieuwe bedrijven over de ecologische plus, een programma om bedrijven te stimuleren om te investeren in de ecologie.
- We zetten ons in bij het organiseren het Duits-Nederlandse overleg met de natuur- en milieuorganisaties.
- We leveren een belangrijke bijdrage aan het organiseren van het Duits-Nederlandse overleg in het kader van het uitvoeringsprogramma ED 2050.
- We zetten ons in om bestuurlijk en maatschappelijk draagvlak te verwerven voor circulaire economie.
- We coördineren acties, identificeren problemen, stellen oplossingen voor en delen kennis op het gebied van milieu met aandacht voor de samenhang tussen milieu en gezondheid.

4.3 Wat is onze bijdrage?

Onze activiteiten leveren een bijdrage aan de volgende provinciale doelstellingen:

- we maken afspraken met het bedrijfsleven, Groningen Seaports en de provincie Groningen over het vestigingsbeleid in de Eemsdelta regio;
- we blijven aandacht vragen voor de verbetering van de waterkwaliteit in het Eems-Dollard estuarium bij overheden, bedrijfsleven en maatschappij;
- we streven een optimale afstemming na van diverse belangen in de Eems-Delta in het platform Ecologie en economie in balans;
- we stimuleren bedrijven om een verdere stap te zetten richting ondernemen met oog voor de verbetering van natuur en milieu;
- we bieden een etalage voor duurzame ontwikkelingen in de provincie en maken de Groningse burgers bewust van deze positieve ontwikkelingen.
- we belonen koplopers op het vlak van duurzaamheid

4.4 Wat is onze rol?

- We zijn de verbinder en brengen partijen, ook die elkaar van nature niet zoeken, bij elkaar.
- We zijn de coördinator van gezamenlijke acties.
- We zijn de ondersteuner van lokale en regionale groepen.
- We zijn de luis in de pels wanneer natuur en landschap schade oplopen.
- We zijn vertegenwoordiger en spreekbuis van de natuur- en milieuorganisaties.

4.5 Wat is nieuw in 2019?

- Samen met de bestaande bedrijven in de Eemsdelta willen wij per bedrijf een duurzaamheidsagenda opstellen. Dit kan allerlei soorten elementen bevatten zoals CO2 reductie, vergroten van de biodiversiteit op het bedrijfsterrein, verduurzaming productiemiddelen en vergroening primaire proces. Dit project zou binnen het kader van Economie en Ecologie in Balans kunnen worden gebracht.
- Met de bedrijven in Groningen die gebruik maken van biomassa c.q. die over willen stappen naar gebruik van biomassa een joint fact finding opstarten over het bruikbare biomassa areaal op korte, middellange en lange termijn.

5. Publiciteit en communicatie

5.1 Wat willen we bereiken?

Wij willen ervoor zorgen dat de inwoners van Groningen zich meer bewust zijn van de omgeving waarin ze wonen en de gevolgen van menselijk handelen op de natuur, het landschap en voor het milieu.

5.2 Wat gaan we daarvoor doen?

- We organiseren publieke debatten, waaronder een verkiezingsdebat in aanloop naar de Provinciale Statenverkiezingen
- We schrijven opinieartikelen over actuele onderwerpen en de kwaliteit van de leefomgeving.
- We versturen doelgroepgerichte berichten zodat onze aangesloten organisaties en andere belanghebbenden worden geïnformeerd en mee kunnen discussiëren over actuele onderwerpen.
- We zijn actief op social media zodat meningen en standpunten snel kunnen worden uitgewisseld.
- We faciliteren groepen inwoners bij buurt- of dorpsprojecten op het gebied van voedsel, duurzaamheid en energie.
- We investeren in de relatie met onze achterban door ze te betrekken bij de keuzes die we maken en het bepalen van standpunten.
- We zetten in op een brede achterban omdat zij onze ogen en oren in de provincie zijn.

5.3 Wat is onze bijdrage?

Onze activiteiten leveren een bijdrage aan de volgende provinciale doelstellingen:

- het stimuleren van de natuurbeleving van de Groningers;
- het vergroten van draagvlak voor duurzame energie;
- het betrekken van inwoners bij de zorg voor het milieu.

5.4 Wat is onze rol?

- We zijn de verbinder en brengen partijen, ook die elkaar van nature niet zoeken, bij elkaar.
- We zijn de coördinator van gezamenlijke acties.
- We zijn de ondersteuner van lokale en regionale groepen.
- We zijn vertegenwoordiger en spreekbuis van de natuur- en milieuorganisaties.

5.5 Wat is nieuw in 2019?

- We willen duurzaamheid en de zorg voor een robuust ecosysteem in relatie met de Natuur en Milieufederatie Groningen herdefiniëren in een nieuw strategisch marketingplan
- We gaan een uitgebreid proces opzetten om te komen tot een nieuw Meerjarenbeleidsplan. Hieraan worden vooral ook externe stakeholders uitgenodigd een bijdrage te leveren. Vanzelfsprekend is de Provincie Groningen hier onderdeel van.

6. Organisatie en financiën

6.1 Financiële positie NMG

Het financieel meerjarenbeleid 2016-2019 richt zich op een stabiel begrotingstotaal, een gelijkblijvend kostenniveau (en vaste personeelsomvang) ten opzichte van de situatie in 2014, een continuïteitsreserve van minimaal 20% van het begrotingstotaal en een verhouding tussen meerjarige subsidie en kortdurende projectfinanciering van 50/50.

Met een vanaf 2014 afgeronde reorganisatie is het personeelsbestand met 35% gekrompen en het kostenniveau met eenzelfde percentage. De kantoorkosten en kosten van overhead (management en (financiële) administratie) zijn zoveel mogelijk teruggebracht en het aantal direct inzetbare uren van medewerkers is stevig verhoogd. Het forse verlies dat in 2013 is geleden, heeft de continuïteitsreserve teruggebracht tot 8% van het begrotingstotaal. Onze reservepositie is gelukkig inmiddels weer aangevuld tot bijna 20%. We zitten echter nog steeds in een situatie waarin grote tegenvallers moeilijk kunnen worden opgevangen terwijl de rek voor verhoging van efficiëntie of verlaging van kosten eruit is. Achterblijvende projectfinanciering of inzet van medewerkers op niet, of onvoldoende, gefinancierde activiteiten zijn om die reden ook voor 2019 een risico.

Hiertoe zijn een aantal beheersmaatregelen genomen. De vaste personeelslasten vormen de hoofdmoot van de begroting. Om de fluctuaties in het werkaanbod beter te kunnen absorberen wordt er een flexibele schil ingevoerd. In januari 2019 zal de NMG een andere werklocatie betrekken. Niet alleen is deze nieuwe locatie functioneler en flexibeler, ook brengt dit een kostenreductie met zich mee.

Daar staat tegenover dat in de administratieve bedrijfsvoering geïnvesteerd zal moeten worden om tijdig en accuraat inzicht te hebben in de financiële en operationele voortgang. Ook andersoortige financiële risico's worden gericht afgedekt met aanvullende arrangementen, bijvoorbeeld verzekeringen.

Met al deze beheersmaatregelen wordt de totale stabiliteit van de organisatie bevorderd.

De afgelopen jaren is de NMG in staat geweest de autonome kostenstijgingen als gevolg van CAO verhogingen en inflatie te absorberen door efficiencymaatregelen. Ook in 2018 zijn we geconfronteerd met een CAO stijging van 1,3% en een gemiddelde inflatie van 1,57%. Wij zien in 2019 onvoldoende mogelijkheden om dit wederom met efficiencymaatregelen op te vangen.

Een andere optie zou mogelijk loonmatiging kunnen zijn, maar het arbeidsvoorwaardenpakket van de NMG is al bijzonder schraal te noemen gegeven het feit dat er sprake is van een beloning die circa 20% onder het marktgemiddelde ligt. Daarbij zijn de secundaire arbeidsvoorwaarden ook beperkt.

De directie is van mening dat indien de kostenstijgingen niet gecompenseerd kunnen worden dit direct gevolgen heeft voor haar activiteitsniveau en/of de breedte van haar doelstelling.

Waar we jarenlang gewerkt hebben met een uurkostprijs van € 98,50 zijn we gedwongen om in 2019 deze uurprijs te laten stijgen met 1,27% naar € 99,75. Er van uitgaande dat de omvang van ons inspanningen hetzelfde zal blijven betekent dit een verzoek aan de Provincie Groningen om ons bijdrage ook met 1,27% te verhogen.

6.2 Personeel en organisatie

Vanwege de hiervoor genoemde redenen is er binnen de NMG sprake van een groeiende druk op een zo effectief en efficiënt mogelijke inzet van medewerkers en steeds minder mogelijkheden de primaire werkprocessen te ondersteunen en begeleiden. In 2018 hebben we de grenzen bereikt van de mogelijkheden. Een verdere werkdrukstijging zou het risico op een forse toename van arbeidsuitval als gevolg van ziekte doen stijgen. Dit zou – gezien de beperkte omvang van de organisatie – de continuïteit in gevaar kunnen brengen.

In de afgelopen twee jaar is de bedrijfsvoering verbeterd. In 2016 is een begin gemaakt met het optimaliseren van de stuurinformatie voor de projectleiders en het verbeteren van de managementinformatie voor de directeur en de Raad van Toezicht. De huidige software heeft echter zijn beperkingen. Op dit moment hebben zowel de projectleiders als de directeur slechts een beperkt overzicht van de inkomsten en uitgaven van de organisatie en kost het verzamelen van deze informatie nog steeds te veel tijd. Het gaat weliswaar beter dan voorheen, maar er is een behoefte aan meer, betere en snellere informatievoorziening zodat de projectleiders op tijd kunnen bijsturen. Daartoe zal in 2019 gericht in software worden geïnvesteerd.

In 2019 heeft de NMG naar verwachting een vaste bezetting van het bureau van 10 medewerkers en 1 tijdelijke medewerker voor het merendeel in deeltijd-dienstverband, voor in totaal 8,58 fte. Het team bestaat uit 7 projectleiders/projectmanagers, 1 communicatiemedewerker, 1 administratief medewerker, 1 leerling secretaresse (BBL) en een directeur-bestuurder. De organisatie zal in 2019 een beperkt aantal jongeren de gelegenheid geven om werkervaring op te doen door stageplaatsen ter beschikking te stellen. Bij toename van het werkpakket zal in eerste instantie met tijdelijke krachten en ZZP-ers worden gewerkt om deze pieken in de werkzaamheden op te vangen.

De inhoudelijke en organisatorische samenwerking met de Natuur en Milieufederatie Drenthe en de Friese Milieufederatie wordt onderhouden en waar mogelijk uitgebouwd op project- en ondersteunend niveau. Zo gaan we in 2019 verder met het intensief samenwerken met de Natuur en Milieufederatie Drenthe op het thema voedsel en wisselen we een medewerker uit op het taakveld duurzame energie.

6.3 Samenwerking

In 2017 heeft de Provincie Groningen aan EY gevraagd om de effectiviteit en efficiency van diverse natuur-, milieu- en leefbaarheidsorganisaties te onderzoeken. Einde 2017 is dit rapport opgeleverd en in februari 2018 heeft het college van GS het rapport gedeeld en haar conclusies hieruit getrokken. De belangrijkste conclusies was dat de onderzochte organisaties, waarvan de NMG er één was, doeltreffend en doelmatig met de verstrekte subsidies omgaan en dat ze een bijdrage leveren aan de provinciale doelstellingen. Op basis van de aanbeveling van EY om verdere samenwerking te onderzoeken heeft de Provincie Groningen in haar beschikking 2018 aan de NMG gevraagd hiermee te gaan starten.

Samenwerking is een begrip dat in de genen van de NMG zit. Het woord federatie is daar exemplarisch voor. Maar het gaat verder dan dat. Daar de NMG altijd al in een omgeving heeft moeten werken waar de middelen beperkt waren wordt er al lange tijd met andere partijen in het domein overlegd en afgestemd.

Zo heeft de NMG al sinds vele jaren de volgende samenwerkingen met andere organisaties:

1. Een inhoudelijke, operationele en gestructureerde samenwerking met Groninger Landschap, Landschapsbeheer Groningen, IVN, Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Deze afstemming gaat schuil onder de naam MOT-partners.

Deze samenwerking is gericht op het afstemmen van beleid, verdelen van taken om dubbelingen te voorkomen en om als één partner op bepaalde dossiers met de Provincie Groningen samen te kunnen werken.

Op de middellange termijn zijn er mogelijkheden voor gezamenlijke huisvesting. Dit wordt verder uitgewerkt.

2. Een inhoudelijke, operationele en organisatorische samenwerking met de collega federaties in Noord-Nederland: Friese Milieufederatie en Natuur- en Milieufederatie Drenthe.

Deze samenwerking is enerzijds gericht op het samen uitvoeren van projecten, delen van kennis en ervaring. Daarnaast vindt er een uitwisseling van personeel plaats en worden gezamenlijk diensten voor de back-office ingekocht (zoals ICT beheer, websitebeheer, vormgeving en accountancy).

3. Binnen het programma Lokale Energietransitie werkt de NMG samen met aan de ene kant Vereniging Groninger Dorpen in het verbinden van buurten en dorpen aan gezamenlijke energie-initiatieven. Aan de andere kant werkt de NMG samen bij de uitvoering van het programma met GrEK (Groninger Energie Koepel) en Grunneger Power. De taken binnen het programma zijn over deze partijen verdeeld, maar naar buiten treden ze als een gezamenlijke entiteit op om de bewonersinitiatieven optimaal te kunnen ondersteunen.
4. De twaalf provinciale natuur- en milieufederaties werken op landelijk niveau samen binnen het samenwerkingsverband De Natuur en Milieufederaties.

Binnen dit samenwerkingsverband worden thema's die overal in het land spelen in samenhang uitgewerkt. Ook vindt er benchmarking plaats en wordt op deze manier een vuist gemaakt richting Rijksoverheid en parlement..

Dit zijn de belangrijkste voorbeelden. Echter er zijn meer voorbeelden van samenwerking die er op gericht is om de schaalvoordelen, inhoudelijke synergie en kennisdeling optimaal te benutten. Daarnaast blijft de NMG voortdurend met haar partners op zoek naar mogelijkheden voor verdere optimalisatie. De eenvoudige drijfveer is dat alle partijen te maken hebben met beperkte middelen en dat eenieder gedreven is om deze zo efficiënt mogelijk in te zetten.

Uitmo 2018 zullen een aantal door de Provincie gesubsidieerde partijen nog met een gezamenlijke reactie komen op de verkenningen naar verdere samenwerking.

6.4 Productbegroting

In het kader van de budgetfinanciering door de Provincie wordt bij het opstellen van de productbegroting uitgegaan van een vast uurtarief voor de inzet van medewerkers. Zoals hiervoor reeds is benoemd zijn we genoodzaakt om voor het eerst in een aantal

jaar het uurtarief te verhogen naar € 99,75. In deze prijs zijn alle ondersteunende voorwaarden als administratieve ondersteuning, inhoudelijke begeleiding en coördinatie, huisvesting en bureaunkosten, scholing, automatisering, algemeen management en documentatie inbegrepen. Voor eventuele producten met hoge kosten (zoals het uitgeven van een brochure) zal middels aanvullende projectsubsidies financiële dekking worden gezocht. Om het risico van werken met projectfinanciering op te kunnen vangen, dient de continuïteitsreserve minimaal 20% van de jaaromzet te bedragen. Het financieel beleid is er dan ook op gericht waar mogelijk de reserve te versterken.

Het geheel van meerjarige en tijdelijke subsidies in 2019, en de daaraan verbonden productbegroting, is weergegeven in bijgevoegde tabel (zie BIJLAGE 1).

Een deel van de projectsubsidies voor 2019 is nog niet toegekend; in een aantal gevallen moeten de aanvragen nog worden ingediend. Afhankelijk van de definitieve toe- of afwijzingen van de lopende of nog in te dienen projectaanvragen, zal de begroting in de loop van het uitvoeringsjaar worden aangepast.

Voor 2019 verwachten we in ieder geval de volgende toezeggingen:

Beleids subsidie provincie 2019	236.308
Nationale Postcode Loterij 2019	118.000
Projectsubsidie lokale energietransitie startsubsidie aan derden	103.000 + 100.000 euro voor
Subsidie Gasberaad partijen door min EZK	25.000

Totaal inclusief materiaalkosten en exclusief Startsubsidie lokale energietransitie:	482.308
--	---------

De totale personeelskosten zullen naar verwachting in 2019 ca. 600.000 euro bedragen.

Voor de andere projecten dient nog acquisitie te worden gepleegd. De verwachting, gestoeld op ervaringen uit het verleden, is dat dit voor een groot deel van de projecten gaat lukken. Op basis hiervan verwachten we dat we in 2019 met de huidige bezetting van medewerkers de projecten te kunnen uitvoeren. De kans bestaat zelfs dat indien alle projectvoorstellen worden gehonoreerd dat we aanvullend capaciteit zullen moeten aantrekken (op tijdelijke basis).

BIJLAGE 1

PRODUCTBEGROTING 2019						
		Provinciale budgetsubsidie		Overige subsidies		
		uren	euro's	uren	euro's	financier
Groene Ruimte						
REGULIER						
	Extern overleg Groene Ruimte	100	9.975	-	-	
	Actualiteiten Groene Ruimte	100	9.975	-	-	
	Activiteiten natuur en landschap	150	14.963	170	16.958	TBO's
	Netw erkversterking Groene Ruimte	64	6.384	25	2.494	NPL
	Ruimtelijke Orderingsbeleid	170	16.958	130	12.968	TBO's
	Landbouw beleid	90	8.978		-	
PROJECTEN						
	Natuurinclusieve landbouw			200	19.950	prov.
	idem			100	9.975	NPL
	Nacht van de Nacht 2015			25	2.494	NMF proj.
	idem			25	2.494	NPL
	Overleg stadsnatuur gemeente Groningen			50	4.988	gem Gron
	idem			17	1.696	NPL
	Eetbare Stad 2019			250	24.938	gem Gron
	idem			50	4.988	NPL
	Meet en eat III				-	IVN
	Ecologisch bermbeheer					acquisitie
	Veenoxidatie in de zon					acquisitie
	Operatie Steenbreek				-	acquisitie
	subtotaal	674	67.232	1.042	103.940	
Klimaat en Energie						
REGULIER						
	Extern overleg Klimaat en Energie	50	4.988			
	Actualiteiten Klimaat en Energie	75	7.481			
	Klimaat- en Energiebeleid	300	29.925			
	Netw erk Klimaat en Energie	50	4.988			
PROJECTEN						
	Uitvoering progr. lokale energietransitie			1.130	112.718	prg lok. energ
	Expertteam servicepunten energie			150	14.963	NMF-landelijk
	Windplatform			600	59.850	gem Gron
	Clean Campagne			112	11.172	NUON
	idem			175	17.456	gemeenten
	Energiecampagne Groningen			68	6.783	VNG
	idem			68	6.783	NUON
	Aardbevingsdossier/ Gasberaad		-	200	19.950	Min EZK
	Bronnen van Ons			250	24.938	prg lok. energ
	Waterstofcoalitie			100	9.975	NPL
	subtotaal	475	47.381	2.853	284.587	

Duurzame bedrijvigheid		Provinciale budgetsubsidie		Overige subsidies		
		uren	euro's	uren	euro's	financier
REGULIER						
	Extern overleg Duurzame Bedrijvigheid	75	7.481			
	Actualiteiten Duurzame Bedrijvigheid	75	7.481			
	Netw erk Duurzame Bedrijvigheid	30	2.993			
PROJECTEN			-			
	Ecologie en Economie in Balans 3.0		-		-	acquisitie
	Coördinatie Eemsdelta	150	14.963		-	
	Detachering ED 2050		-	640	63.840	Prov
	Joint fact finding biomassa areaal		-			acquisitie
	Geurapp			33	3.292	Prov
	idem		-	17		NPL
	Klankbordgroep Milieumonitoring		-	33		Prov
	idem		-	17		NPL
	Toetsing omgevingsvergunningen Oosterhorn		-	160	15.760	Prov
	idem		-	80		NPL
	Duurzaamheidsagenda bedrijven Eemsdelta					
	subtotaal	330	32.918	980	82.892	
Communicatie en netwerken						
REGULIER						
	Communicatie algemeen	300	29.925		-	
	Nieuw sbrief, w ebsite en sociale media	140	13.965	-	-	
	Netw erkversterking en -ondersteuning	100	9.975	100	9.975	TBO's
PROJECTEN			-			
	Ontw ikkeling nieuw marketingconcept		-	50	4.988	NPL
	subtotaal	540	53.865	100	9.975	
Algemeen						
REGULIER						
	Projectontw ikkeling en begeleiding	350	34.913		-	
	Juridische ondersteuning		-	150	14.963	NPL
PROJECTEN			-			
	Ontw ikkeling nieuw meerjarenbeleidsplan		-		-	
	subtotaal	350	34.913	150	14.963	
	TOTAAL	2.369	236.308	5.125	496.356	